

Концептуальні засади формування регіональної політики розвитку банківської системи України

Розглянуто особливості формування регіональної політики розвитку банківської системи на засадах перспективності, виокремлено ключові детермінанти її формування, розроблено концептуальні напрями реалізації перспективної політики розвитку регіональних банківських систем.

Ключові слова: регіональна банківська система, концепція регіональної політики розвитку банківської системи, поточна та перспективна регіональна політика розвитку банківської системи.

Постановка проблеми. Пріоритетна функціональна значимість стану банківської системи для економіки країни в цілому та її регіонів вимагає теоретико-методологічного обґрунтування перспективної політики її розвитку, яка повинна базуватись на обґрунтуванні міри її децентралізації (регіоналізації) з одночасним чітким централізованим регулюванням діяльності суб'єктів ринку банківських послуг з метою дотримання національних інтересів та забезпечення фінансової безпеки держави. Актуальним завданням сьогодення залишається формулювання концепції реалізації перспективної регіональної політики розвитку банківської системи з розумінням варіативності її функціональних завдань та наслідкових детермінацій у різних просторових вимірах.

Огляд вітчизняних наукових джерел виразно продемонстрував, що практично всі дослідження банківської системи зосереджені на загальнодержавному та світовому рівнях. І це закономірно в силу особливостей функціонування банківських систем та високого ступеня централізованого управління ними, адже значущість цього сектору для соціально-економічного розвитку територій та забезпечення їх безпеки важко переоцінити. Поруч з цим, вважаємо необхідним здійснити формулювання ключових положень концепції реалізації перспективної регіональної політики розвитку банківської системи, яке повинно виходити з існуючих сьогодні основних проблем макrorівня та можливостей забезпечення модернізаційного прориву, який у даній сфері відображається в реакції на економічні тенденції з одночасною здатністю підтримувати та стимулювати інноваційні процеси, базовані на фінансовому забезпеченні.

© О. І. Копилюк, 2014.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем ефективного функціонування регіональних банківських систем присвятили свої праці такі вітчизняні вчені як О. Барановський, Т. Васильєва, В. Геєць, З. Герасимчук, І. Вахович, М. Долишній, О. Другов, Г. Карчева, Н. Корецька, Т. Смовженко та ін. Проте, потребують подальшої розробки концепції регіональної політики розвитку банківської системи на засадах перспективності.

Метою статті є обґрунтування підходів до розробки концепції регіональної політики розвитку банківської системи на засадах перспективності.

Виклад основного матеріалу. Серед передумов формулювання основних положень концепції реалізації перспективної регіональної політики розвитку банківської системи має постати і достатньо глибоке ретроспективне вивчення закономірностей її становлення у визначених просторових координатах (країни, регіону, сусідніх регіонів), що відповідає теоретичному напрямку так званої еволюційної економіки та дозволяє оцінювати інституціональні зрушення як головні детермінанти соціально-економічних змін. Врахування ретроспективних закономірностей є важливим у силу того, що теоретичне осмислення процесів еволюції банківських систем повинно бути базисом побудови адекватних оцінок сучасного стану та можливих перспектив їх розвитку і реформування [3, с. 4].

Опис проблем розвитку банківської системи можна здійснювати розгорнуто і він тісно пов'язаний із факторними детермінаціями нажалі часто деструктивного характеру. Узагальнено їх можна розподілити на станові й тенденційні. Це означає, що одні проблеми, які обумовлюють концептуальні засади реалізації перспективної політики розвитку банківської системи, мають більш поточний характер і в акумуляційній вимірності можуть набувати тенденційних ознак (тобто повторюватись із визначеною періодичністю). Тенденційні ж проблеми формуються поодинокими (часто стихійно зумовленими й складно передбачуваними) деструктивними явищами й процесами, які через свій системний характер надалі можуть інституціоналізуватись у бізнес-середовище з подальшим проблемним їх усуненням. Станові проблеми банківської системи в Україні з допустимістю регіоналізації здійснення її розвитку можуть бути досить диференційованими і здебільшого виникають через прояви недобросовісної конкуренції на ринку банківських послуг.

На рис. 1 представлено логічність реалізації регіональної політики розвитку банківської системи на перспективних засадах, яка представлена

Рис. 1. Передумови та причини реалізації регіональної політики розвитку банківської системи на перспективних засадах

Розроблено автором

за порядком «проблеми – факторні детермінації – ключові ознаки – регіональна специфіка». Як і щодо станових та тенденційних проблем функціонування банківської системи на макро- й регіональному рівнях, факторні детермінації перспективної політики повинні розподілятися у розрізі поточних та потенційних. Тобто тут теж має проявлятися ідейність реалізації перспективної політики розвитку банківської системи з орієнтацією на можливі в майбутньому фінансово-економічні, політичні, історико-культурні та інші процеси, що найбільш суттєво впливають на діяльність банківських установ у системному порядку. Тобто при реалізації регіональної політики розвитку банківської системи повинні враховуватись глобалізаційні, континентальні та загальнодержавні перспективи мобілізації й ефективності використання фінансово-кредитних ресурсів з подальшим можливим відображенням на стані ринкової економіки. Також мають враховуватись можливі соціопсихологічні зміни, що пояснюються теоретичними доктринами відносно опортуністичної поведінки суб'єктів-учасників ринку банківських послуг. Такий підхід дозволить понизити ризики екзогенних детермінацій і забезпечити вищу стійкість вітчизняної банківської системи до кризових явищ та процесів, які виникають на вищих системних рівнях.

Отже, важливими ознаками розвитку регіональних банківських систем, що повинні враховуватись при реалізації відповідної політики на засадах перспективності, мають постати: екзогенна чутливість, стабілізаційна значимість і забезпечення модернізаційного прориву.

Обґрунтування потреби перспективного характеру реалізації регіональної політики розвитку банківської системи повинно доповнюватись розумінням не лише основних передумов розвитку регіональних банківських систем та їх ознак, але й функціональної значимості, відображеної в дефініції, меті й завданнях. У рекомендаційному контексті перспективний характер регіональної політики розвитку банківської системи повинен доповнюватись уточненням відмінності її реалізації від стандартизованих підходів. У табл. 1 відображено авторське бачення диференціації поточної політики розвитку банківської системи від перспективної, яка має реалізовуватись на рівні регіонів у контексті забезпечення їх сталості й націленості на модернізаційний прорив. Тобто основна відмінність перспективної політики має полягати в її вищій функціональній відповідальності (в особі органів, які її здійснюють) за стан розвитку економіки регіону з акцентом на рівень інноваційної активності суб'єктів бізнесу, наукових й освітніх установ.

Таблиця 1

Диференціація сутнісного трактування і практичних проявів поточної та перспективної регіональної політики розвитку банківської системи

Поточна регіональна політика розвитку банківської системи	Перспективна регіональна політика розвитку банківської системи
<i>Дефініція</i>	
Цілеспрямована діяльність органів державної влади загальнодержавного й регіонального рівнів, спрямована на покращення кількісно-якісних параметрів функціонування банківських установ та інших інституцій, що формують структуру регіональної банківської системи, з позитивним впливом на соціально-економічну ситуацію в регіоні	Цілеспрямована діяльність органів державної влади загальнодержавного й регіонального рівнів, спрямована на реалізацію рішень, що враховують варіативність з внутрісистемних змін та в зовнішньому середовищі з відображенням на показниках регіональної економіки, забезпеченості їх сталого зростання й високого рівня інноваційної активності згідно потреб розвитку інших регіональних підсистем
Розвиток банківської системи	
Покращення кількісно-якісних параметрів діяльності банківських установ та інших суб'єктів ринку банківських послуг	Посилення стабілізаційного впливу на соціально-економічні процеси зі спричиненням якісних модернізаційних змін
Мета реалізації	
Збільшення обсягів діяльності банківських установ у регіоні, підвищення конкурентоспроможності регіонального банківського продукту	Націленість на долаання проблем та стимулювання заходів у межах системи, що відзначаються найбільшим каталізуючим впливом відносно економічних процесів
Загальний характер завдань	
Орієнтовані на покращення кількісно-якісних показників діяльності банківських установ	Орієнтовані на забезпечення модернізаційного прориву і сталого розвитку економіки регіону
Домінуюча функціональність	
Забезпечення обслуговуючих функцій банківських установ, інформаційне забезпечення, залучення державного (муниципального) капіталу	Реагування на екзогенні виклики, узгодженість з іншими напрямками регіональної політики, особливо інноваційного
Організаційне забезпечення	
Дотримання підходів побудови за традиційною дворівневою системою і з централізованим державним регулюванням	Посилення ролі парабанківської системи, об'єднання банківських установ у формах державо-приватного партнерства зі збереженням інституціоналізованих підходів організації дворівневої системи

Розроблено автором.

Принциповою відмінністю реалізації перспективної регіональної політики розвитку банківської системи має бути її націленість на додання проблем та стимулювання заходів з боку банківських установ, що відзначаються найбільшим каталізуючим впливом відносно економічних процесів (основна мета, див. табл. 1). Може виникнути дискурс, чи перспективна політика в контексті розвитку регіональної банківської системи має бути націленою в першу чергу на економічні процеси, чи на соціальні, адже сучасне суспільство прогресує на основі високих гуманних цінностей, де соціальні проблеми мають стояти вище економічних. Водночас не слід надміру соціалізувати банківську систему. Її функціональність у стимулюванні інноваційних процесів, що здебільшого відзначаються значними соціальними ефектами довготермінового характеру, є вагомим. Так само банківські установи у конкурентному середовищі все активніше вдаються до прийомів, що відповідають положенням концепції соціальної відповідальності бізнесу. Проте в основній своїй частині функції банківської системи в різних просторових вимірах є економічного характеру. І якщо для макрорівня вони загалом виражаються з соціальною наслідковістю, особливо щодо іміджу країни, то в регіональному вимірі банківська система домінуюче впливає на економічні процеси. Безумовно, ці гіпотетичні міркування повинні знайти підтримку у зарубіжному досвіді формування регіональної політики, який можна почерпнути з низки праць [5-6].

Відмінність перспективної політики від поточної також проявляється у зміні функціональності її реалізації. В основі визначення функцій перспективної регіональної політики розвитку банківської системи має лежати розуміння основних функцій базових інституційних одиниць такої системи. Мова йде про регіональні банки як основні надавачі банківських послуг. Банківські установи повинні залишатись у першу чергу елементами ринкової інфраструктури, тобто реагувати на кон'юнктурні зміни регіональної економіки. Водночас банківські установи регіонального масштабу повинні посилювати свою діяльність стосовно [1]:

- 1) сприяння реалізації проєктів, спрямованих на соціально-економічний розвиток регіону, оскільки тим самим вони роблять значний внесок в економічне зростання та функціонування регіональної економіки;
- 2) реалізації регіональних соціально-економічних проєктів, чим вони сприяють зменшенню різниці у фінансових доходах регіонів та розбіжностей в економічному, соціальному й геополітичному аспектах їх розвитку;

3) сприяння забезпеченню більшої зайнятості населення міста, регіону через розвиток малого і середнього бізнесу, який на цей час забезпечує понад 11% зайнятості населення України.

На нашу думку, концепція реалізації регіональної політики розвитку банківської системи на прогресивних засадах, здійснене нами, базується на уточненні основних її напрямів, які впливають з потреби оптимального використання позитивних сторін регіональних банківських систем. Вважаємо, що в контексті розвитку вітчизняних регіональних банківських систем концептуальними напрямками реалізації відповідної перспективної політики повинні бути такі, що відображені на рис. 2.

Охарактеризуємо дані напрями більш детально:

1. Реагування на поточні типові деструктиви діяльності банківських установ, що проявляються відносно:

- рівня капіталізації, який штучно збільшують за рахунок включення коштів переоцінки основних засобів, не сплачених відсотків, субординованого боргу [2];
- рівня сервісного обслуговування з боку персоналу, керівного складу;
- асортименту послуг, диференціації кредитного портфеля;
- доступності до послуг через розбудову банківської інфраструктури та їх соціально-економічної обґрунтованості;
- прозорості діяльності суб'єктів ринку банківських послуг;
- соціальної відповідальності бізнесу в банківській сфері.

2. Реагування на нові виклики інформаційного суспільства:

- посилення ролі банківських установ як інформаційних агентів;
- активізація участі банківського капіталу в інноваційних процесах;
- поглиблення процесів автоматизації банківської системи та убезпечення безготівкових банківських розрахунків; недопущення поширення нових програмних вірусів, різних форм кардінгу, зокрема поширеного сьогодні скіммінгу.

3. Оперативне реагування на кризові явища в суспільстві й економіці з посиленням функціональної ролі банківської системи як стабілізатора ситуації в регіоні:

- надання для регіональних банків більших повноважень у визначених просторово-часових координатах з одночасно жорстким контролем їх ресурсного спрямування;
- узгодження характеру регуляторних впливів до циклічних явищ і процесів, зумовлених як екзогенними детермінаціями, так і циклічними вимушеними закономірностями;

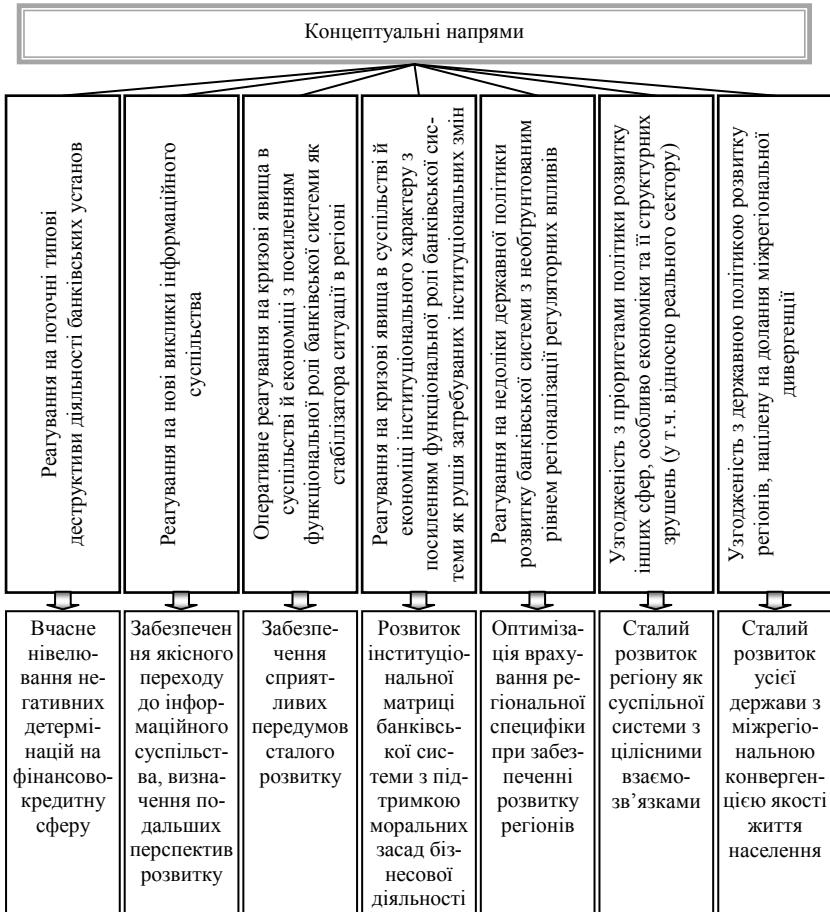

Рис. 2. Концептуальні напрями реалізації перспективної політики розвитку вітчизняних регіональних банківських систем

Розроблено автором.

- коригування рівня банківського кредитування залежно від частки у валовому регіональному продукті;
- коригування рівня банківського кредитування інноваційної діяльності в регіоні;

- створення розвиненого конкурентного середовища на регіональному ринку банківських послуг з формуванням асоціативних угруповань регіональних банків задля більших можливостей координації інтересів відносно банків транснаціонального й національного масштабів.

4. Оперативне реагування на кризові явища в суспільстві й економіці інституціонального характеру з посиленням функціональної ролі банківської системи як рушія затребуваних інституціональних змін:

- посилення християнських (моральних) підходів кредитування, інвестування та інших напрямів банківської діяльності – згідно досвіду ісламського банкінгу;
- розвиток інституціональної матриці банківської системи, яка сформована в процесі еволюції органічного комплексу формальних і неформальних інститутів та визначає діяльність окремих банків і системи в цілому [4, с. 15];
- розвиток корпоративної культури в регіональній банківській системі, що є однією з важливих специфік, яка вирізняє її на фоні інших банківських систем;
- посилення інституційної довіри до банківських установ з відходом від вимушеного кредитування до звичайної практики для фізичних і юридичних осіб з взаємовигідними умовами (розміром процентної ставки за кредитно-депозитними операціями);
- підвищення фінансової грамотності населення та суб'єктів господарювання, особливо представників малих і середніх форм бізнесу (лише 28% українців довіряють вітчизняним банкам та фінансовим установам, а Україна входить в десятку країн з найнижчим рівнем довіри до банків [3]).

5. Реагування на недоліки державної політики розвитку банківської системи з необґрунтованим рівнем регіоналізації регуляторних впливів:

- обґрунтування повноважень територіальних управлінь НБУ з їх збільшенням задля змоги оперативного реагування на проблеми й управлінської впливу згідно регіональної специфіки;
- організація системи взаємодій територіальних управлінь НБУ, регіональних банків з транснаціональними й національними банківськими установами;
- підтримка самоорганізації регіональних банків, а також транс- і національних банківських установ, які своєю діяльністю зареко-

мендували себе як такі, що враховують інтереси сталого розвитку даного регіону;

- розвиток, збереження пропорцій між товарними й фінансово-кредитними потоками, виходячи зі сформованої системи виробничих відносин;
- залучення регіональних банків у розроблення концептуальних засад політики розвитку банківської системи на загальнодержавному рівні, що підвищить їх розуміння своєї значимості та їх іміджеві характеристики.

6. Узгодженість з пріоритетами політики розвитку інших сфер, особливо економіки та її структурних зрушень (у т.ч. відносно реального сектору):

- стимулювання банківської діяльності в інноваційномістких сферах господарювання, зокрема через державні гарантії та субсидювання процентних ставок;
- стимулювання участі банківських установ у підтримці розвитку малого і середнього бізнесу;
- залучення банківських установ до кредитування, фінансування (через меценатство) соціальних проєктів, зокрема освітніх програм.

7. Узгодженість з державною політикою розвитку регіонів, націлену на долання міжрегіональної дивергенції:

- удосконалення територіальної організації банківських установ та інших суб'єктів регіонального ринку банківських послуг з недопущенням вимушеного злиття, неформальних договірних відносин з ознаками недобросовісної конкуренції та ін.
- недопущення необґрунтованої концентрації банківських активів (для прикладу, в столиці, обласному центрі), помірна їх деконцентрація на базі населених пунктів з метрополійними функціями.

Висновки. Отже, розвиток регіональних банківських систем має здійснюватись через реалізацію регіональної політики на засадах перспективності. Теоретико-методологічною основою цьому повинна слугувати концепція реалізації такої політики. Узагальнено вона являє собою узагальнення тих напрямів, комплексне слідування котрим дозволить забезпечити функціонування регіональних банківських систем як рушійв сталого розвитку, якісних інституціональних змін у визначених просторово-часових координатах. Кожен концептуальний напрям вимагає подальших теоретико-методологічних обґрунтувань та визначення прикладних підходів його дотримання.

Список використаних джерел

1. Білозір Ю. П. Значення регіональних банків у розвитку економіки України [Електронний ресурс] / Ю. П. Білозір // Сучасні тенденції фінансового ринку 2013: Стратегічні орієнтири. – Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?newsid=1880>
2. Лазепка В. Інвестиційні банки / В. Лазепка // Банківська справа. – 2006. – № 6. – С. 47-49.
3. Безпека банківського сектора регіону в умовах сучасних викликів : науковий семінар 13.02.2014 р. [Електронний ресурс] / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Режим доступу : <http://ird.gov.ua/conf/sem-bb-2014.php>
4. Уразова С. А. Эволюция банковских систем: теория, методология исследования и российская практика : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора экономических наук: спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / С. А. Уразова. – Ростов-на-Дону, 2011. – 20 с.
5. Borowiec J. (1992), Instytucje, kierunki i narzędzia polityki regionalnej na przykładzie Francji [w:] B. Winiarski (red.), Polityka regionalna w warunkach gospodarki rynkowej, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
6. Nowa koncepcja polityki regionalnej.pdf (stan na dzień 9.02.2012); Churski P. (2008), Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań; 457.

Kopylyuk O. I. Conceptual principles of forming of regional politics of development of the banking system of Ukraine.

The features of forming of regional politics of development of the banking system are considered on principles of perspective, key determinants of her forming is distinguished, conceptual directions of realization of perspective politics of development of the regional banking systems are worked out.

Key words: regional banking system, conception of regional politics of development of the banking system, current and perspective regional affairs of development of the banking system.

Копылюк О. И. Концептуальные основы формирования региональной политики развития банковской системы Украины.

Рассмотрены особенности формирования региональной политики развития банковской системы на принципах перспективности, выделены ключевые детерминанты ее формирования, разработаны концептуальные направления реализации перспективной политики развития региональных банковских систем.

Ключевые слова: региональная банковская система, концепция региональной политики развития банковской системы, текущая и перспективная региональная политика развития банковской системы.